

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 5

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

VII, 2. 'Ο Κύριος ὀνομάζεται «*ιατρὸς*» ἢ «*ιατρὸς ψυχῶν*» ἢ «*ιατρὸς σωμάτων*» ἢ καὶ ἀμφότερα «*ιατρὸς ψυχῶν καὶ σωμάτων*», συμφώνως καὶ πρὸς τὰ χωρία Μάρκ. 2,17. Λουκ. 4,23. Α' Πέτρ. 2,24. Πβλ. 'Ιουστ., ἐκ τοῦ περὶ 'Αναστάσεως, παρὰ Migne, PG 6, 1592A: (νόθον); «*Εἰ δὲ ὁ ἡμέτερος ἱατρὸς Χριστὸς ὁ Θεός, ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἡμῶν ἀποσπάσας, διαιτᾶται τῇ καθ' αὐτὸν σὸφρονι καὶ ἐγκρατεῖ διαίτη τὴν σάρκα ἡμῶν, δῆλον, ὡς ἐλπίδα σωτηρίας ἔχουσαν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτὴν φυλάττει, καθάπερ τοὺς ἐλπίδα σωτηρίας ἔχοντας ἀνθρώπους οἱ ἱατροὶ οὐκ ἔωσιν ὑπηρετεῖν ταῖς ἡδοναῖς*». "Ὁρα καὶ Διόγν. 9,6. Κλήμ. 'Αλ. Παιδ. I,2,6. III, 12,98. 'Ωριγ., Κατὰ Κέλσου II, 67. 'Ομιλ. VIII,1 εἰς Λευῖτ. Acta Jo. 22. 108. Acta Phil. 40. 118. Acta Thom. 10.37. 143. 156. Πβλ. H a r n a c k, Mission und Ausbreitung des Christentums, Lpz. 1924⁴, 139, 142, 147. II, 568. — Τὸ ἐπιτατι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 98 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

κὸν «εἷς» (πβλ. Κλήμ. Ἄλ. Τίς ὁ σφζόμ. πλούσιος 29,3: «μόνος ἱατρὸς Ἰησοῦς») τίθεται πρὸς ἀντίθεσιν ἔναντι τοῦ πλήθους τῶν ψευδο-ιατρῶν τῶν εἰδωλολατρικῶν θεοτήτων τῶν ἔθνικῶν. Πβλ. J. Ott, Die Bezeichnung Christi als in der urchristl. Literatur: Katholik I (1910) 457. Πλείονα ἐν G. Kittel, Theol. Wörterbuch zum N.T. 1938, II, 194-215, ἔνθα καὶ πλουσία βιβλιογραφία. Ὁ «εἷς ἱατρὸς» Ἰησοῦς Χριστὸς κατέχει δύο στοιχεῖα. Εἶναι «σ α ρ κ ι κ ὸ ς» καὶ «π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ ς», «γ ε ν ν η τ ὸ ς» καὶ «ἀ γ έ ν ν η τ ο ς», «ἐν σ α ρ κ ι ἱ γ ε ν ὸ μ ε ν ο ς Θ ε ὸ ς», «ἐν θ α ν ά τ ω ζ ω ῆ ἀ λ η θ ι ν ῆ». Τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ διατυπῶνται ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἰγν. σαφῶς καὶ κατὰ πάντα ὁρθοδόξως. Ἀκόμη σαφέστερος εἰς ἐξήγησιν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου γίνεται ὁ πρῶτος δογματολογήσας τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον μέγας ἀποστολικὸς ἀνὴρ Ἰγν. Ἀντιοχείας, δι' ὧσων εὐθὺς ἀμέσως ἐπάγεται: «καὶ ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ Θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθῆς, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν». Πρῶτος ὁ Ἰγν. ἐκ τῆς μεταποστολικῆς ἐποχῆς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. Ἐκ τῆς ἀρχαιότερας ἐποχῆς παραπέμπομεν καὶ εἰς τοὺς: Β' Κλήμ. Ρώμ. 9,5. Ἐρμᾶ, Παραβ. V 6,5. Ἰππόλ., Κατὰ Νοητοῦ 4. Ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τοῦ Θεανθρώπου, ὡς ταῦτα διατυπῶν ὁ Ἰγν., παραπέμπομεν εἰς τὸ ἀνωτέρω Λεξικὸν τῆς Κ.Δ. τοῦ Kittel κειωρισμένως δι' ἕκαστον λῆμμα.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀκαδημαϊκός

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Με ζῆλον.

Τὸ Τριώδιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσήλθομεν, εἶναι κατ' ἐξοχὴν περίοδος μετανοίας. Τώρα, πολυτρόπως ἢ Ἐκκλησία καλεῖ τὰ τέκνα της εἰς ἀνάληψιν, ἐν ὄψει τοῦ σωτηρίου Πάθους. Ἡ κατάνυξις, ἢ προκαλεῖ εἰς τὰς ψυχὰς ἢ Ὑμνωδία τοῦ ἱμῆματος τούτου τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, τὰς ἀναπνεύσας, ἐμπνέουσα ἀγίας ἀποφάσεις διὰ θίον συμφωνότερον πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον.

Εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὡς γνωστόν, ἡ Δαιρεία εἶναι τὸ κύριον ἔδαφος ἀνθήσεως τῶν ἀρετῶν. Ἐνιαυθὰ ἡ θεία Χάρις ἀπεργάζεται τὰς θάσεις καὶ τὴν ὑψὴν τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου». Μετὸν λόγον τῶν τροπαρίων καὶ τῶν εὐχῶν, διαποτίζει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Μετὰ τὰ Μυστήρια, εἰδικότερον, ἀγιάζει τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν.

Εἰς τὴν ἀπεργασίαν ταύτην, πλέον ἔντινον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Τριωδίου, οἱ ποιμένες μας ὀφείλουσι ν' ἀναποκροῦν μετὰ ζῆλον φωτεινόν. Φροντίζοντες δηλαδὴ νὰ τελοῦν τὰς Ἀκολουθίας μετὰ πνευματικὴν ζέσιν καὶ ὑποδειγματικὴν τάξιν, ἐχούσας ἀγαθὴν ἀπήχησιν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν. Ὅσοι δὲ ἐκ τούτων διακοποῦν καὶ τὸν ἄμβωνα, ἃς μὴ τὸν ἀφήσουσι σιγῶντα. Τὸ κήρυγμα, εἰς τὸ πνευματικὸν κλίμα τῆς Τεσσαρακοστῆς, εἶναι, ὡς ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ, πλέον ἀποδοτικόν.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀσώτου.

Ἡ Παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου (Λουκ. ιε', 11-32), πὸν ἢ Ἐκκλησία μας προβάλλει διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος τῆς 6' Κυριακῆς τοῦ Τριωδίου, δὲν περιέχει μόνον τὸ δίδαγμα ἐπιτροφῆς εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα τῶν μακρῶν Αὐτοῦ ζώντων ἀμαρ-

τωλῶν. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προεστυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσώτου, ἀπευθύνεται πρὸς ἐτέραν κατηγορίαν ψυχῶν, περισσότερον βαρυνόμενων ἀπὸ ὅ,τι ἐκεῖνος. Τῶν παραμενουσῶν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ ὅμως κατακριτέων. Ὁ Ἄσωτος, εἰς τὴν ξένην γῆν, διέπραξε κάθε ἁμαρτίαν, ἐκτὸς μιᾶς. Αὕτη, ἡ χείρων πασῶν, ἀνήκει εἰς τὸ παθητικὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις εἰς τὰ ἔμματα τῶν ἀνθρώπων ἦτο ὑπόδειγμα καλοῦ υἱοῦ. Εἶναι ἡ ἀσπλαγχία τῶν εὐσεβῶν. Ἐκείνων δηλαδή πού, ἐνῶ θεωροῦνται ἐν ἰάξει εἰς τὰς σχέσεις των πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ἔχουν τὸ πλέον πολύτιμον στοιχεῖον τῆς χριστιανικῆς θρησκευτικότητος: τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα.

Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, περίοδος μετανοίας καὶ πένθους, ἐν ὅπῃ τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος. Παρὰ ταῦτα, μέγα μέρος τοῦ λαοῦ μας διέρχεται τὴν ἡμέραν αὐτὴν κατὰ τρόπον ἀντίθετον πρὸς τὸ πνευματικὸν νόημά της. Μὲ εὐθυμίαν ἐμπνεομένην ἐκ τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος. Εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ κακὰ ἔθη, τὰ ὁποῖα ἐκκληρονομήσαμεν ἀπὸ παλαιὰν παράδοσιν, ἔχουσαν τὰς ρίζας εἰς τὸ εἰδωλολατρικὸν παρελθὸν καὶ ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν λειτουργικῆς ἀγωγῆς, φωτεινοῦ συνειδότος.

Ἡ σημερινὴ Ἐκκλησία, διὰ τῶν κατ' ἐνορίαν ποιμένων της, ἄς μὴ ἀφήσῃ νὰ διαιωνίζεται τὸ λυπηρὸν φαινόμενον. Ἡ φωνή της, ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος καὶ διὰ τῆς καθ' ἕκαστον νοθεσίας, ἄς εἶναι πλέον εὐτιμος ἀπὸ ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὥστε τόσαι καὶ τόσαι κατὰ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ψυχαι νὰ διαφωτισθοῦν καὶ νὰ ἐξέλθουν τοῦ ἀντιθέου τούτου «ἐορταστικοῦ» κλίματος.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

Ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης (δ' αἰὼν) ὑπάρχουν πολλὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἀμέσως ἢ ἑμμέσως συνδέονται μετὰ τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἴδου δειγματοληπτικῶς μερικὰ ἐξ αὐτῶν:

Ὁ ἱερός πατήρ περιγράφει πῶς ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας διαποτίζει, ἐξωραΐζει καὶ ἀνυψώνει εἰς ἑορταστικὰς σφαίρας τὴν ζωὴν τῆς οικογενείας¹. Ὁσαύτως οὗτος περιγράφει χαρακτηριστικῶς χριστιανικοὺς ναοὺς, ὡς λ.χ. τὸν ὀκταγωνικὸν ναὸν τῆς Νύσσης, ὅστις καλύπτεται διὰ κτιστοῦ τρούλλου καὶ ἔχει στρεπτοὺς κίονας μὲ κορινθιάζοντα κιονόκρανα². Ὁ αὐτὸς ἱερός πατήρ ἐκδηλώνει τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ναῶν, τὸ κάλλος τῆς διακοσμήσεως, τὴν σύνθεσιν τῶν ψηφίδων κ.τ.τ. Οὕτως ἐν τῷ ἐγκωμίῳ εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον περιγράφει «ναόν, ἐξησκημένον λαμπρῶς τῷ μεγέθει τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τῷ τῆς ἐπικοσμήσεως κάλλει, ἔνθα καὶ τέκτων εἰς ζῶων φαντασίαν τὸ ξύλον ἐμόρφωσε, καὶ λιθοξόος εἰς ἀργύρου λειότητα τὰς πλάκας ἀπέξεσεν. Ἐπέχρωσε δὲ καὶ ζωγράφος τὰ ἄνθη τῆς τέχνης, ἐν εἰκόνι διαγραφάμενος, τὰς ἀριστείας τοῦ μάρτυρος, τὰς ἐνστάσεις, τὰς ἀληθόνας, τὰς θηριώδεις τῶν τυράννων μορφάς, τὰς ἐπηρείας, τὴν φλογοτρόφον ἐκεῖνην κάμινον, τὴν μακαριωτάτην τελείωσιν τοῦ ἀθλητοῦ, τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα, πάντα ἡμῶν ὡς ἐν βιβλίῳ τινὶ γλωττοφόρῳ διὰ χρωμάτων τεχνουργησάμενος, σαφῶς διηγόρευσε τοὺς ἀγῶνας τοῦ μάρτυρος, καὶ ὡς λεμιῶνα λαμπρὸν τὸν νέον κατηγλαΐσεν» οἶδε

1. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος γ' εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 657.

2. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμφιλόχιον, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 1093 - 1100. Κωνστ. Καλοκύρη, Πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, Θεσσαλονίκη, 1967, σελ. 42.

γὰρ καὶ γραφὴ σιωπῶσα ἐν τοίχῳ λαλεῖν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελεῖν· καὶ ὁ τῶν ψηφίδων συνθέτης, ἱστορίας ἄξιον ἐποίησε τὸ πατούμενον ἔδαφος»³. Ἀναφερόμενος ὁ ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχον λείψανον τοῦ μάρτυρος, λέγει, ὅτι «ὡς σῶμα ζῶν καὶ ἀνθούν οἱ βλέποντες κατασπάζονται, τοῖς ὀφθαλμοῖς, τῷ στόματι, ταῖς ἀκοαῖς, πάσαις προσάγοντες ταῖς αἰσθήσεσιν, εἶτα τὸ τῆς εὐλαβείας καὶ τοῦ πάθους ἐπιχέοντες δάκρυον, ὡς ὀλοκλήρῳ καὶ φαινομένῳ τῷ μάρτυρι τὴν τοῦ πρεσβεύειν ἰκείαν προσάγουσιν, ὡς δορυφόρον τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντες, ὡς λαμβάνοντα τὰς δωρεάς, ὅταν ἐθέλῃ ἐπικαλούμενοι»⁴. Ὁ ἱερός οὗτος πατὴρ ἐξαιρεῖ γενικῶς τὴν ἀνέγερσιν «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι ναῶν τε καὶ θυσιαστηρίων», ὡς «καὶ τὴν σεμνὴν τε καὶ ἀναίμακτον ἱερωσύνην»⁵. Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ περὶ τοῦ καθιερωθέντος θυσιαστηρίου τονιζόμενα: «Τὸ θυσιαστήριον τοῦτο τὸ ἅγιον, ᾧ παρεστήκαμεν, λίθος ἐστὶ κατὰ τὴν φύσιν κοινός, οὐδὲν διαφέρων τῶν ἄλλων πλακῶν, αἱ τοὺς τοίχους ἡμῶν οἰκοδομοῦσι καὶ καλλωπίζουσι τὰ ἐδάφη. Ἐπειδὴ δὲ καθιερώθη τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ καὶ τὴν εὐλογίαν ἐδέξατο, ἐστὶ τράπεζα ἁγία, θυσιαστήριον ἄχραντον, οὐκ ἐτι παρὰ πάντων ψηλαφώμενον, ἀλλὰ μόνον τῶν ἱερέων, καὶ τούτων εὐλαβουμένων»⁶.

Χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ μαρτυρίαι τοῦ Γρηγορίου Νύσσης περὶ τῶν ἑορτῶν τοῦ Μ. Σαββάτου⁷ καὶ τοῦ Πάσχα⁸, τῆς Ἀνα-

3. Πρβλ. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Ἐδῶδωρον, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 737 - 740.

4. Ἀπόθι, σ. 740.

5. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος κατηχητικὸς ὁ μέγας, ἐν Migne Ἐ.Π. 45, 53 - 56.

6. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 581 - 582.

7. Τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ συντεθὲν ἰδιόμελον τοῦ Μ. Σαββάτου («Τὴν σήμερον μυστικῶς, ὁ μέγας Μωϋσῆς προδιετυποῦτο λέγων· Καὶ εὐλόγησον ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ εὐλογημένον

λήψεως⁹, τῆς Πεντηκοστῆς¹⁰ καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν διαφόρων μαρτύρων καὶ ἁγίων¹¹.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἐξαίρει τὴν ἐν τοῖς μυστηρίοις σύνδεσιν τοῦ αἰσθητοῦ στοιχείου μετὰ τῆς ἀοράτου καὶ μυστικῆς ἐνεργείας: «Διὸ μὴ καταφρονήσης τοῦ θεοῦ λουτροῦ, μηδὲ ὡς κοινὸν αὐτὸ ἐξευτελίσης, διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος. Τὸ γὰρ ἐνεργοῦν μέγα καὶ ἀπ' ἐκείνου θαυμαστά γίνεται τὰ τελούμενα... Ὁ ἄρτος πάλιν ἄρτος ἐστὶ τέως κοινός· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱεροουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεται τε καὶ γίνεται. Οὕτω τὸ μυστικὸν ἔλαιον, οὕτως ὁ οἶνος· ὀλίγου τινὸς ἄξια ὄντα πρὸ τῆς εὐλογίας,

Σάββατον, αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς καταπαύσεως ἡμέρα... κ.λ.π.») εἶναι σχεδὸν ἀντιγραφή τῶν ἐξῆς θαυστοχάστων φράσεων τοῦ φιλοσόφου πατρὸς Γρηγορίου Νύσσης: «Καὶ θαυμάζεις τὸν ὑψηλὸν Μωϋσέα, τὸν πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ κτίσιν διαλαβόντα τῇ δυνάμει τῆς γνώσεως; Ἴδου σοι τῆς πρώτης κοσμογενείας τὸ εὐλογημένον Σάββατον. Γνώρισον δι' ἐκείνου τοῦ Σαββάτου τοῦτο τὸ Σάββατον, τὴν τῆς καταπαύσεως ἡμέραν, ἣν εὐλόγησεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἡμέρας· ἐν ταύτῃ γὰρ κατέπαυσεν ἀληθῶς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὁ Μονογενὴς Θεὸς διὰ τῆς κατὰ τὸν θάνατον οἰκονομίας τῆ σαρκὶ σαββατίσας καὶ εἰς ὃ ἦν πάλιν ἐπανελθὼν, διὰ τῆς Ἀναστάσεως ἅπαν τὸ κείμενον ἐκαστῇ συνανέστησε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις καὶ ἀνατολὴ καὶ ἡμέρα τοῖς ἐν σκότει· καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις γενόμενος» (Λόγος Α' εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, Migne Ἐ.Π. 46, 601). Παν. Μ π ρ α τ σ ι ὠ τ ο υ, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ὁρθ. Ἐκκλησίᾳ, περ. «Ἐκκλησία» 9 (1953) 131. Εἰσαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριφθίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 66.

8. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος εἰς τὸ Πάσχα, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 600 - 689.

9. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 689 - 696.

10. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος εἰς τὴν Πεντηκοστήν, ἐν Migne Ἐ.Π. 46, 696 - 701.

11. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος εἰς Στέφανον πρωτομάρτυρα· εἰς μάρτυρα Θεόδωρον· εἰς ἁγίους Τεσσαράκοντα (λόγοι δύο)· εἰς Γρηγόριον θαυματουργὸν (Migne Ἐ.Π. 46, 701 - 960).

μετὰ τὸν ἁγιασμόν τὸν τοῦ Πνεύματος, ἐκάτερον αὐτῶν ἐνεργεῖ διαφόρως»¹².

Ὁ αὐτὸς ἱερός πατήρ ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ κατὰ τὴν χειροτονίαν ἐψάλλετο ὁ ψαλμὸς ρμστ', ἐνῶ ὁ στίχος «Μέγας Κύριος καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς» ἦτο ὑπόψαλμα, περὶ τοῦ ὁποῦ ὁ Γρηγόριος Νύσσης παρατηρεῖ: «Ἦκουσα τοῦ ὑποψάλματος, ὃ κοινῇ πάντες ὑμνολογοῦντες ἐπήεμεν»¹³.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἀναφέρεται εἰς τὸν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων λέγων τὰ ἑξῆς: «Καλῶς οὖν καὶ νῦν τὸν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἁγιαζόμενον ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Θεοῦ Λόγου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν»¹⁴.

Ἐπειτα πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀπαντῶνται ἐκφράσεις παράλληλοι πρὸς τὰς ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ. Βασιλείου φερομένη λειτουργία ὑπαρχούσας.

Ὁ Brightman λχ. μνημονεύει τὴν ἑξῆς περικοπὴν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης: «Καὶ σαρκωθεὶς ἐν τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου ἐν ᾧ κατειχόμεθα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πεπραμένοι, δοὺς ἀντάλλαγμα τῆς λυτρώσεως τῶν ψυχῶν ἡμῶν

12. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, Migne Ἐ.Π. 46, 581 - 582.

13. Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, Λειτουργικοὶ Τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, Ἀθῆναι 1961, σελ. 128.

14. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Λόγος μέγας κατηχητικός 37, ἐν Migne Ἐ.Π. 45, 93 - 97, ἔθνα ἐν συνεχείᾳ παρατίθενται τὰ ἑξῆς: «Ἐπεὶ... ὁ φανερωθεὶς Θεὸς διὰ τοῦτο κατέμιξεν ἑαυτὸν τῇ ἐπικλήρῳ φύσει, ἵνα τῇ τῆς Θεότητος κοινωνίᾳ συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον, τούτου χάριν πᾶσι τοῖς πεπιστευκόσι τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χάριτος ἑαυτὸν ἐνοσπεῖρει διὰ τῆς σαρκός, ἧς ἡ σύστασις ἐξ οἴνου τε καὶ ἄρτου ἐστί, τοῖς σώμασι τῶν πεπιστευκότων κατακιρνάμενος, ὡς ἂν τῇ πρὸς τὸ ἀθάνατον ἐνώσει καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀφθαρσίας μέτοχος γένοιτο. Ταῦτα δὲ δίδωσι τῇ τῆς εὐλογίας δυνάμει πρὸς ἐκεῖνο μεταστοιχειώσας τῶν φαινομένων τὴν φύσιν».

τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα, ὃ ἐξέχεε διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ ὀδοποιήσας ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἤξει γάρ»¹⁵.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης μαρτυρεῖ ἐπίσης, ὅτι ἡ ἀδελφή του Μακρίνα ὡς διακόνισσα «ταῖς μυστικαῖς ὑπηρεσίαις τὰς χεῖρας αὐτῆς ἔχρυσεν» καὶ ὅτι, ὅταν αὐτὴ ἦτο ἀσθενής, «ἐντὸς γενομένη τοῦ θυσιαστηρίου, παννύχιον προσπίπτει τῷ Θεῷ τῶν ἰάσεων»¹⁶.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

15. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Πρὸς Ἐνόμιον ἀντιρρητικοὶ λό-
γοι, ἐν Migne E.Π. 45, 473. F. E. B r i g h t m a n, Liturgies Eastern
and Western, τόμ. 1: Eastern Liturgies, Oxford 1896, σελ. 326-327.
Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 330.

16. Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Ν ύ σ σ η ς, Εἰς τὸν θίον τῆς ὁσίας Μακρί-
νης, ἐν Migne E.Π. 46, 992.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει
ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία

Ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΠΑΡΕΧΕΙ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΑΠΑΝΤΑ στὶς διαφορὲς αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ τοὺς πιστοὺς καὶ καλλιεργεῖ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΜΑΣ ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΕΝ Ο ΘΕΟΣ;

«Ἔως πότε Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;» (Ψαλμ. ιβ', 2).

1. Σ τ ι γ μ α ἰ ἀ γ ω ν ί α ς κ α ἰ ὀ δ ῦ ν η ς.

Ἴσως γὰρ μὴ εὐρέθημεν ποτέ εἰς τὴν ζωὴν μας εἰς τὴν δυσχερῆ καὶ ἀγωνιώδη ἐκείνην κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετώπιζεν ὁ Προφητὰνὰξ Δαυῖδ, καταδικαζόμενος ὑπὸ ἰσχυροτέρων καὶ ἀδυσωπήτων ἐχθρῶν, ὥστε γὰρ ξεχειλίση ἀπὸ τὴν καρδίαν του καὶ γὰρ ἀνέλθη εἰς τὰ χεῖλη του τὸ πλήρες ἰκεσίας καὶ τρυφερότητος παράπονόν του πρὸς τὸν Κύριον· «Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;» (Ψαλμ. ιβ', 2). Ἔδλεπεν ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς τοὺς ἐχθρούς του ὑφουμένους, θριαμβολογοῦντας καὶ ἀναμένοντας βεβαίαν τὴν πτώσιν του. Εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ φάσμα τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ του. Καὶ ἦτο πολὺ φυσικόν, πολὺ ἀνθρώπινον, κατόπιν πολλῶν δοκιμασιῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη, γὰρ αἰσθάνηται ὅτι ἐλησμονήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Βυθισμένος εἰς τὸ σκότος τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν, δὲν βλέπει εὐκαιρον τὴν ἄνωθεν ἐσθθειαν καὶ φοβεῖται μήπως καταληφθῆ ὑπὸ ἀπογνώσεως καὶ τὸν καταλάβῃ ὁ θανατηφόρος ὕπνος τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο μὲ τὸ ἴδιον ἱερὸν πάθος, τὸ ὁποῖον διακρίνει τοὺς ψαλμοὺς του, προσθέεται· «Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον» (Ψαλμ. ιβ', 4).

Ὁ Δαυῖδ δὲν ἦτο ὑπεράνθρωπος. Εἶχεν ἅμως πίστιν πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο εἶχε καὶ τὴν δύναμιν γὰρ ὑπομένη τὰς σκληρὰς δοκιμασίας, συμπνίγων τὸ παράπονόν τῆς ἐγκαταλείψεώς του ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν θερμὴν ἰκεσίαν, τὴν ἐναγώνιον προσευχὴν τοῦ τεταπεινωμένου καὶ ἀδυνάτου, ὁ ὁποῖος εἰς μίαν καὶ μόνην ἐλπίδα στηρίζεται, εἰς τὸν Κύριον· «Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα, ἀγαλλιᾷσεται ἡ καρδίᾳ μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου» (Ψαλμ. ιβ', 6).

Πολλάκις ἀσήμαντα περιστατικὰ καὶ ἀτυχῆ γεγονότα, οὐχὶ δὲ σπανίως συρροὴ δεινῶν μᾶς κάμνουν γὰρ χάνομε τὸ ἠθικόν μας καὶ γὰρ μᾶς ρίπτουν εἰς τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Σπάζουν κυριολεκτικῶς τὸ νευρικόν μας σύστημα καὶ μᾶς καθιστοῦν

ἀνθρώπινα ράκη. Ἀπὸ τὴν ἀνασκόπησιν τῶν πεπραγμένων μας, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἠδικήσαμεν, πρὸς οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν». Καὶ ἐνῷ ἀνεμένομεν αἰσίαν τὴν ἔκδασιν τοῦ θίου μας, ἐνῷ ἐθεωροῦμεν βεβαίαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ ἀδιατάρακτον συνέχισιν τῆς ζωῆς μας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καταγιγίδες σαρώνουν τὸν οἶκον μας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Τὴν ἄνωθεν βοήθειαν ἐκζητοῦμεν ἐν τῇ θλίψει μας. Ἀλλὰ ἐκείνη θραδύνει. Δὲν ἔρχεται καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς τὴν προσδιορίζομεν. Τὸ φάσανον τῆς ἀδοκῆτου δοκιμασίας κατατρώγει τὴν ἐλπίδα καὶ τότε, ἐν τῇ ἀπογνώσει μας, συσκοτίζει τὰς διανοίας μας καὶ διερωτώμεθα «Μὰς ἐγκατέλειπεν ὁ Θεός;» Πολλοὶ δέ, ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν ὁποίων ἡ πίστις ἀπεδήμησε μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ χειμῶνος τῶν συμφορῶν, καταλήγουν εἰς τὸ θλάσφημον συμπέρασμα· «Ἐ! Δὲν ὑπάρχει Θεὸς καὶ ἂν ὑπάρχη δὲν εἶναι δίκαιος». Μὲ πόσῃν εὐκολίᾳ, μὲ πόσῃν ἐλαφρότητᾳ ἡμεῖς οἱ τόσοσιν εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γινόμεθα ἐπικριταὶ καὶ ἀρνηταὶ του! Κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς καὶ δίκαιος μόνον ἐφ' ὅσον χρόνον εὐδοοῦνται ἀπροσκόπτως αἱ κατὰ κόσμον ἐπιθυμίας μας καὶ αἱ ἐπιδιώξεις μας. Δὲν ἐξετάζομεν ποτέ, ἂν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνομεν ἐν τῇ ζωῇ, τὴν υἰείαν, τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, τὴν κατὰ κόσμον δόξαν καὶ εὐτυχίαν, καλῶς καὶ ἀξίως τὰ ἀπολαμβάνομεν. Καί, τὸ σπουδαιότερον, δὲν ἐλέγχομεν τὸν ἑαυτὸν μας, κατὰ τὴν περίσθον τῶν θλίψεων καὶ δοκιμασιῶν, μήπως ἡμεῖς αὐτοὶ ἐγκατελείψαμεν τὸν Θεόν.

2. Τὸ φῶς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐλπίδος.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καθ' ὑπερβολὴν κηρύσσει τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὡς κατ' ἐξοχὴν χριστιανικὰς ἀρετάς, ἀντλούσας τὴν δύναμιν τῶν ἐκ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ εὐαγγελίου, μὴ ζητῶν τὰ ἑαυτοῦ, ὑπωπιάζει καὶ δουλαγωγεῖ τὸ σῶμα του, «ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις...» (Β' Κορ. στ', 4-6), ἐν παντὶ καὶ πάντοτε προσφέρων ἑαυτὸν ὡς ὑπηρετήν τοῦ Χριστοῦ. Δυστυχῶς οὐδέποτε κατενοήσαμεν ὅτι τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας δὲν καρποφορεῖ εἰς καρδίας παχυνθείσας ἀπὸ τὸ λίπος τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀπολαύσεως, τῆς ἀδιατάρακτου καλοζωίας καὶ τῆς πλησμονῆς τῶν ἀγαθῶν. Οὐδέποτε συνελάβομεν ἐν τῇ διανοίᾳ μας τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς, ἐν τῇ ὁποῖᾳ ὁ φυσικὸς πόνος καὶ ἡ φθορὰ τοῦ γηγίνου σκηνώματος, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος λογίζονται ὡς κέρδος, ὅταν ἀποτελοῦν προσ-

φορὰν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ θυσιαστήριον Ἐκεῖνου, ὅστις, χάριν ἀκριβῶς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καθήλωσεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ ὄλας τὰς ἀδυναμίας τῆς. Κυρίως δὲ λησμο-νοῦμεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν ἀνήκουν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀλλὰ εἰς τὸν κόσμον τῆς Χάριτος, διότι τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξαντο οὐχὶ τῆς προσκαιροῦ ζωῆς, ἀλλὰ τῆς αἰωνίου, πνεύματι ζῶντες, ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Χριστοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντες καὶ κατὰ πάντα πολι-τευόμενοι. Ἐφ' ὅσον ὁ κόσμος οὗτος ἐμίσησε καὶ ἐσταύρωσε τὸν Χρι-στόν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ φιλή τὸς ἀγαπῶντας τὸν Κύριον; Ἀφοῦ ὁ δίκαιος ἔπαθε, σταυρὸν ὑπομείνας δι' ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, πῶς δι' ὅσους τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονοῦσι;

Ὅθεν, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁ κληρὸς τῶν δικαίων εἶναι θλί-ψεις καὶ δοκιμασίαι, φυλακαὶ καὶ ἀκαταστασίαι. Εἶναι ὁ σταυρός. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὰ θηρία, εἰς φρικτὰ βασανιστήρια ὑπεβάλλοντο καὶ ταῦτα πάντα τὰ ὑπέμειναν ἀσιμένως ὁμολογοῦντες θαρραλέως τὴν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστιν των, ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἐλπίδος προσδο-κῶντες ἀνάστασιν, δικαίωσιν, σωτηρίαν. Σήμερον ὁ χριστιανισμὸς δὲν ζητεῖ μάρτυρας. Ζητεῖ πιστοὺς μαθητὰς τοῦ εὐαγγελίου, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ καὶ ἀνεξικακίᾳ καὶ πραότητι ἀποδεχομένους τὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προσκαιροὺς θλίψεις. Περὶ τῶν θλίψεων τούτων μᾶς προειδοποίησε, μὲς προητοίμασεν αὐτὸς ὁ Κύριος ἔργῳ καὶ λόγῳ· «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ιστ', 33).

Ἐν ὑπομονῇ τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, «καυ-χόμενοι ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργά-ζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει» (Ρωμ. ε', 3-5). Ἐν τῇ ὑπομονῇ εἰς τὰς θλίψεις δο-κιμάζεται ἡ πιστότης, τὸ φρόνημα τοῦ χριστιανοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν εἶναι σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά, ἱκανὰ πρὸς καθάρσεις ὀχυρωμάτων. τὰ ὅποια ἡ ἀν-θρωπίνη ἀδυναμία ἐγείρει κατὰ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ὁ καλὸς στρατιώτης δὲν δοκιμάζεται οὐδὲ στεφα-νοῦται ὡς ἦρωα κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίσδον τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας του. Ἀναδεικνύεται καὶ ἀναγνωρίζεται διὰ τῆς ἐθελου-σίας στρατεύσεώς του καὶ τῆς αὐτοθυσίας του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἐθελοντῆς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ χριστιανός. Πεδίον μάχης εἶναι ἡ παροῦσα ζωή. Δὲν εἶναι οἶκος εὐτυχίας καὶ τέρψεων καὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως. Δὲν ἐκλήθημεν εἰς πανήγυριν, ἀλλὰ εἰς ἀγῶνα, εἰς διαρκὴ στρατείαν. Πρέπει νὰ εἴμεθα πάνοπλοι, ἐφο-

διασμένοι με τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἐφ' ὅσον ὁ προκειμένος ἡμῖν ἀγὼν εἶναι ἀγὼν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους.

3. Μήπως ἡμεῖς ἐγκατελείψαμεν τὸν Θεόν;

Τὸ παράπονον! Εἶναι καὶ τοῦτο μέσα εἰς τὰς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὸ παραμικρὸν παραπονούμεθα. Ὅταν εἴμεθα ἰσχυροί, ὅταν εὐτυχοῦμεν, ὅταν εἴμεθα ὕγιεις καὶ ἔχωμεν ἀφθονοὴν τὴν χορηγείαν ἀγαθῶν, λησμονοῦμεν εἰς ποῖον ὀφείλομεν πάντα ταῦτα. Διατί νὰ παραπονεθῶμεν τότε; Τὰ ἀπολαμβάνομεν ἀπερίσπαστοι καὶ καυχώμεθα ὅτι μετὰ τὴν ἀξίαν μας τὰ ἀπεκτήσαμεν. Καὶ ὅσον ὁ κόσμος μᾶς καλοσυχίζει καὶ μᾶς ζηλεύει, τόσο ἐξάπτεται ἡ φιλαυτία μας καὶ φουσκώνομεν. Διότι ἔλα αὐτὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν φυσίωσιν, εἰς τὴν αὐτοπεποιθήσιν. Ἡ φωνὴ τοῦ εὐεργέτου δὲν ἀκούεται εἰς τὴν συνείδησίν μας. Ποῖος ἐνθυμεῖται τὸν εὐεργέτην του εἰς στιγμὰς εὐτυχίας;

Ἡ ζωὴ ὅμως δὲν κυλᾷ πάντοτε εἰς τὸν ἴδιον ρυθμὸν. Τὰ πάντα ρεῖ. Μία ἀόρατος χεὶρ κινεῖται καὶ διὰ τῆς ἀπείρου δυνάμεώς της καὶ τῆς ἀνεξερευνήτου βουλής τοῦ κινουντος αὐτὴν ἀνορθοῖ τὰ πεπτωκότα, καθαιρεῖ τὰ ἔρθητα, ἐνδυναμώνει τὰ ἀσθενῆ καὶ ἐξουθενωμένα, ἐξουθενώνει τὰ ἰσχυρά. Καὶ ἰδοὺ. Πλούσιοι ἐχόρτασαν καὶ ἐπειάσαν. Πεινῶντες ἐνεπλήσθησαν ἀγαθῶν. Ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἐταπεινώθησαν σφόδρα. Ἐγένοντο οἱ πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. Διότι «ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς, ὃς τὰ πάνθ' ὄρα». Ὑπάρχει ἡ Θεία Δικαιοσύνη, ἡ ὁποία «ὑπερηφάνους ἀντιτάσσει, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (Ἰακ. δ', 6). Ὑπάρχει Θεὸς ὁ χορηγὸς καὶ βασιλεὺς τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἐξ οὗ τὰ πάντα κατέχομεν καὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐκτισται. Ἐχομεν ἀπειρα δεῖγματα τῆς ἀγάπης του. Διότι, τί ἔχομεν τὸ ὅποσον νὰ μὴ ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ; Τὸν λησμονοῦμεν, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν μᾶς λησμονεῖ. Τὸν ἐνθυμούμεθα μόνον, ὅταν κινδυνεύομεν καὶ ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι καμμιὰ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει δύνатаι νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ ἐπαπειλούμενα καὶ πλήττοντα ἡμᾶς δεινά. Ἐὼς ὅτου ταξιδεύομεν μετὰ γαλιηναίαν τὴν θάλασσαν, ἀπολαμβάνομεν τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, τὴν μαγεῖαν τῆς ἀπεραντοσύνης, τὴν θωπεῖαν τῆς θαλασσίας αὔρας, τὴν μουσικὴν τῶν κυμάτων. Ἀλλὰ ὅταν αἰφνίδιος ἄνεμος καὶ καταγίγς ἐκσπάσῃ καὶ τὸ σκάφος μας κλυδωνίζεταί ἐπὶ τῶν ἀγρίων κυμάτων, τότε, τρέμοντες, μήπως χάσωμεν τὸ σαρκίον μας, τὸν ἰκετεύομεν «Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου, λυπήσου μας, μὴ μᾶς ἐγκαταλείπης!».

Ἄλλ' ὃ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ οὐδέποτε μᾶς ἐγκατέλειψεν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, ἡ δὲ ἀγάπη τὰ πάντα ὑπομένει, τὰ πάντα ἀνέχεται, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, δὲν ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐδέποτε ἐκπίπτει. Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς φιλέκδικος, ἀντίδικος. Δὲν ζητεῖ τὴν ἀπώλειάν μας, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κακώπιστοι ὀφειλέται. Ἡμεῖς ἐγκατελείψαμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀπηνήθημεν. Ἐκεῖνος δὲν ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα. Τοῦ ἀρκεῖ ἡ καθαρὰ καρδιά, ἡ ἐν μετανοίᾳ συντριβὴ, ἡ ζῶσα πίστις, ἡ ὁποία εἰς πάντα κίνδυνον, εἰς πάσαν περίπτωσιν, θὰ θέτῃ εἰς τὴν γλῶσσαν μας τοὺς λόγους τοῦ Δαυὶδ· «Σὺ, Κύριε, φυλάξαις ἡμᾶς καὶ διατηρήσαις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ εἰς τὸν αἰῶνα» (Ψαλμ. ια', 8).

Ἄντι νὰ παραπονώμεθα ὅτι ἐγκατελείφθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀντι νὰ γογγύζωμεν διὰ τὰς συμφορὰς καὶ νὰ χύνωμεν δάκρυα ἀπογνώσεως, θὰ ἦτο ἀληθῶς σωτήριον, ἂν, κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτερινῆς ἀναπαύσεώς μας, ἐκεῖ ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἀνασκοπήσωμεν τὴν ὄλην ἡμῶν ἀναστροφὴν. Νὰ ἀναλογισθῶμεν, τί ἐπράξαμεν καὶ τί παρελείψαμεν. Ποῖος ὁ βίος μας, ποῖα τὰ αἰσθήματά μας, ἡ πίστις μας, τὰ ἔργα μας. Ὅποια ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Κύριος, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, αὐτὸς ὢν ἀναμάρτητος, ἵνα ἡμᾶς ἐξαγοράσῃ ἐκ τῆς φθορᾶς. Καί, τότε, ἂν ἡ συνείδησίς μας δὲν ἔχει σκοτισθῆ πλήρως, ἂν ὑπάρχῃ εἰς κάποιαν γωνίαν τῆς, ἔστω καὶ ὀλίγον φῶς, θὰ ἀναλυθῶμεν καὶ θὰ καταβρέξωμεν τὴν στρωμνὴν μας ὄχι μὲ δάκρυα ἀπογνώσεως, ἀλλὰ μετανοίας, πίστεως καὶ ἐλπίδος. Τότε θὰ ἐγερθῶμεν ὡς νέοι ἐντελῶς ἄνθρωποι ἐκ τῆς κλίνης μας τὴν πρωΐαν, θὰ ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἀδυναμίας μας, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὠδήγησαν μακρὰν αὐτοῦ εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀπογνώσεως καὶ θὰ ζητήσωμεν νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὰς καρδίας μας τὴν χαρὰν, ἐπαναλαμβάνοντες τοὺς λόγους τοῦ ψαλμῶδου· Κύριε, «ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με» (Ψαλμ. ν', 14).

Η ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

Τὸ παράδειγμα ἔχει μεγάλη δύναμι. Αὐτὸ ἔλοι τὸ ὁμολογοῦν καὶ δι' αὐτὸ ὁμιλοῦν διὰ τὴν δύναμιν τοῦ παραδείγματος εἰς τὸν λόγον. Τὸ παράδειγμα ἀποσαφηνίζει, διευκολύνει εἰς τὴν κατανόησιν, ἀπαλλάσσει ἀπὸ πολλὰ λόγια καὶ ἐπιχειρήματα, καὶ κάνει τὸν λόγον περισσότερον ἐπαγωγικὸν καὶ εὐχάριστον. Χρησιμοποιεῖται δι' αὐτὸ πολὺ εἰς τὸν γραπτὸν καὶ προφορικὸν λόγον.

Εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν διδασκαλίαν γίνεται μεγάλη χρῆσις εἰκόνων, παρομοιώσεων καὶ μεταφορῶν ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸ περιβάλλον, μὲ σκοπὸν ἢ μεταφορικὴ εἰκόνα νὰ καταστήσῃ εὐνόητον κάτι δύσκολον καὶ νὰ ἐμπεδώσῃ ἓνα διδάγμα.

Τὰ φαινόμενα αὐτὰ τοῦ λόγου τὰ συναντοῦμε καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ μάλιστα ἔλων τῶν κατηγοριῶν, δηλ. Ἀββάδων, Νηπητικῶν, Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων κ.λ.π. Μερικὰ τέτοια παραδείγματα καὶ εἰκόνες θὰ παραθέσωμε εἰς τὴν συνέχειαν, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος εἰς τοὺς Ἀσκητικούς του λόγους. Εἰς αὐτὰ θὰ διακρίνωμε καὶ θὰ θαυμάσωμε τὴν διδακτικὴ μέθοδον τοῦ Ἀββᾶ καὶ παιδαγωγοῦ. Κυρίως ἕμως θὰ γνωρίσωμε καὶ τίς ἰδέες καὶ διδασκαλίαις του ἐπὶ ὠρισμένων θεμάτων πνευματικῶν.

Ὁ Ἀσκητὴς ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τὸν νοῦν. Θέλει νὰ τὸν καθαρῶσιν, νὰ τὸν ἡρεμήσῃ καὶ νὰ τὸν σταθεροποιήσῃ. Μὲ τὴν σχετικὴν θεωρίαν παραθέτει καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ζυγαριᾶς, τὴν ὁποίαν σταθεροποιῶμε μὲ τὰ δάρη, ποὺ δάζομε εἰς τοὺς δίσκους. Γράφει ὁ Ἅγιος:

Καὶ καθὼς τὸ δάρη τῶν σταθμῶν ἐμποδίζει τὴν ταχύτητα τῆς κλίσεως τοῦ ζυγοῦ ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν ἀνέμων, οὕτως ἡ ἐντροπή καὶ ὁ φόβος ἐμποδίζει τὴν διάνοιαν ἀπὸ τοῦ νὰ ρέπει ὡδε κακίσει, καὶ ἡ κατ' ἀναλογίαν στέρησις τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐντροπῆς γίνεται αἰτία εἰς τὸν νοῦν νὰ πλανᾶται πάντοτε. Καὶ ἐνταῦθα ὡσὰν τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνεταί αἰτία κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐντροπῆς, ὥστε νὰ ταρασσεται τὸ ζύγιον τῆς διανοίας ὡδε κα-

ΣΗΜ. Τὰ ἀποσπάσματα ἔχουν ληφθῆ ἀπὸ τὸ βιβλίον, Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου. Ἐκδοτικὸς Οἶκος «ΑΣΤΗΡ» 1961 ΑΘΗΝΑΙ.

κείσε. Καθώς λοιπόν και τὰ δύο πλαστίγγια τοῦ ζυγίου, ἐὰν ἀπὸ τὸ βαρύτερον στάθμιον βαρυνθῶσι, δὲν κινουνται εὐκόλως ἀπὸ τὴν πνεῦσιν τοῦ ἀνέμου, οὕτω και ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν βαρυνθῇ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ και τὴν ἐντροπήν, δὲν τρέπεται εὐκόλως ὑπὸ τῶν δαιμόνων, οὔτινες προσπαθοῦσι νὰ σαλεύσωσιν αὐτόν.

Και καθ' ὅσον ὁ φόβος λείπει ἐκ τῆς διανοίας, κατὰ τοσοῦτον κυριεύεται αὐτὴ ὑπὸ τῆς μεταβολῆς και τῆς ἀλλοιώσεως. Σοφίζου λοιπὸν νὰ θέσης θεμέλιον εἰς τὴν ὁδοιορίαν τῆς ζωῆς σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. (σελ. 4).

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος μὲ ἀλλήν παρομοίωσιν διδάσκει:

Οἱ λογισμοί, διὰ νὰ ὁμιλήσω ὡς ἐν παραδείγματι, ὁμοιάζουσιν ὡς τὸ ὕδωρ, και ὅσον περιμαζεύονται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, τρέχουσι μετ' εὐταξίας. Ἐὰν ὅμως ἐκκλίνωσι τῆς εὐθείας ὁδοῦ, προξενουσι πολὺν ἀφανισμόν και ἐρήμωσιν εἰς τὴν ψυχὴν. (σελ. 98).

Διὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς πράξεως ἔναντι τῆς θεωρίας ὁ θεωρητικὸς τὸν νοῦν και πρακτικὸς τὸν βίον διδάσκαλος διδάσκει:

Καθὼς τὸ ζωγραφημένον ὕδωρ δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν δίψαν τοῦ τεχνίτου, ὅστις τὸ ζωγραφίζει, και καθὼς τὰ καλὰ ὀνειράτα ἐξάπτωσι μετὰ τὸν ὕπνον τὸν ἀνθρώπου, ὅστις βλέπει αὐτά, οὕτω νόησον τὴν διδασκαλίαν τῆς ἔξω σοφίας, ἣτις διδάσκει τὴν ἀρετὴν, χωρὶς νὰ πράττῃ τὴν ἀρετὴν. Ὅστις ὅμως διδάσκει τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς δοκιμῆς αὐτῆς τῆς ἀρετῆς, ὁ τοιοῦτος μεταδίδει αὐτὴν εἰς τὸν ἀκούοντα, καθὼς μεταδίδει τις εἰς ἄλλον μέρος τι ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας αὐτοῦ. (σελ. 7).

Ἡ μοναχισμὸς εἶναι μία συνεχὴς πάλη κατὰ τῶν παθῶν. Ἡ πάλη ὅμως αὐτὴ πρέπει νὰ γίνεται και ἀπὸ κάθε χριστιανό. Τί γίνεται στὴν περίπτωσι αὐτῆ; Τὴν ἀπάντησι μᾶς τὴν δίδει ὁ ἔμπειρος Ἀσκητής:

Ὅταν συνέλθῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, και βλέπεις ὅτι δὲν εὐρίσκεις εἰρήνην ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν παθῶν μὴ θαυμάσης και ἀπορήσης εἰς τοῦτο. Καθ' ὅτι, ἐὰν τὸ εἶδος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον δέχεται τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, διατελεῖ ἐπὶ πολλὴν ὥραν θερμόν, και ἐὰν πάλιν ἡ ὁσμὴ τῶν ἱατρικῶν και ἡ εὐωδία τοῦ μύρου, ἢ διαδεδομένη εἰς τὸν ἀέρα, διαμένει πολλὴν ὥραν, ἕως ὅτου νὰ διαλυθῇ και ἐξαφανισθῇ, πῶσω μᾶλλον τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουσι ὡς συνηθισμένοι εἰς τὰ κρεοπωλεῖα σκύλοι νὰ γλύφουσι αἱμάτα, ὁπότεν δὲν εὐρίσκωσιν ὕλην κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν, δὲν ἤθελον ἴστασθε ἐμπροσθεν τῶν θυρῶν τῆς καρ-

δίας σου, καὶ νὰ φωνάζωσι, μέχρις οὗ ἤθελε διασκεδασθῆ ἡ δύναμις τῆς προτέρας αὐτῶν συνηθείας; (σελ. 44).

Ἡ κακοπάθεια διὰ τὸν Θεὸν προκαλεῖ χαρὰν. Ἡ φράσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου» εἶναι χαρακτηριστική. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν παραβολικῶς ὁ Ἰσαὰκ διδάσκει:

Ὁ διὰ τῶν ἰδρώτων συναγόμενος ἄρτος φαίνεται γλυκὺς εἰς τὸν γεωργόν. Καὶ αἱ διὰ τὸν Θεὸν γινόμεναι ἐργασίαι φαίνονται γλυκεῖαι εἰς τὴν καρδίαν τὴν δεξαμένην τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. (σελ. 79).

Με παρομοιώσεις γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀντίθεσις ὠρισμένων κατastάσεων. Αὐτὸ βλέπομε στὴν παράγραφον πού ἀκολουθεῖ.

Εἶναι αἰσχρὸν νὰ ἐξετάζωσιν οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ γαστριμαργοὶ τὰ πνευματικὰ πράγματα, καθὼς καὶ ἡ πόρνη νὰ ἑμιλῆ περὶ σωφροσύνης. Καὶ καθὼς τὸ σῶμα ὅταν πάσχη ἀπὸ μεγάλην ἀσθένειαν ἀποστρέφεται τὰ παχέα φαγητά, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ὅταν καταγίνεται εἰς κοσμικὰ πράγματα, δὲν δύναται νὰ ἐρευνησῇ τὰ θεῖα. Τὸ πῦρ εἰς τὰ ὑγρά ξύλα δὲν ἀνάπτει, καὶ ἡ θεία θερμασία δὲν ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀγαπᾷ τὴν ἀνάπαυσιν. Καθὼς ἡ πόρνη δὲν μένει εἰς τὴν φιλίαν ἐνὸς ἑραστοῦ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ συνδεδεμένη εἰς πολλὰ πράγματα, δὲν διαμένει εἰς τὰ θεῖα διδάγματα. Καθὼς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν εἶδε ἰδίους ὄμμασι τὸν ἥλιον, δὲν δύναται νὰ διηγηθῆ εἰς ἄλλον τιὰ τὰ περὶ τοῦ φωτὸς ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς, οὕτε καθόλου αἰσθάνεται τὸ φῶς αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὅστις δὲν ἐγεύθη εἰς τὴν ψυχὴν τὴν γλυκύτητα τῶν πνευματικῶν ἔργων. (σελ. 86).

Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ τῆς ἀγάπης ἡ ὁποία ἔχει ὡς αἷτιον ἓνα πράγμα, καὶ τῆς ἀγάπης ἡ ὁποία ἔχει ὡς αἷτιον τὸν Θεόν; Παραβολικῶς ὁ Ἅγιος ἀπαντᾷ.

Ἡ ἀγάπη, ἡ ἔχουσα ὡς αἷτιον οἰονδήποτε πράγμα, ὁμοιάζει ὡς μικρὰ τις λάμψις, ἣτις τρέφεται δι' ἐλαίου, καὶ οὕτω διατηρεῖ τὸ φῶς αὐτῆς. Μᾶλλον δὲ ὁμοιάζει ὡς ξηρὸς χεῖμαρρος, ὅστις τρέχει, ἅμα θρέχει, ὅταν δὲ ἐκλείψῃ ἡ βροχὴ, παύει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ νὰ τρέχῃ. Ἡ δὲ ἀγάπη, ἣτις ἔχει αἷτιον τὸν Θεόν, ὑπάρχει ὡς πηγὴ ἀέναος, ὡς ἔχουσα ἀνελλιπῆ τὴν ὕλην αὐτῆς. Διότι μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης. (σελ. 125).

Τὴν διαφορὰν μεταξύ μελλούσης καὶ παρούσης ζωῆς παρίστανει ὡς ἐξῆς.

Ἡ πολιτεία αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶναι παρομοία μετὰ τὰ γράμματα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰ σχέδια, καὶ ὅταν τις θέλῃ καὶ ἐπιθυμῆ, προσθέτει εἰς αὐτὰ ἢ ἀφαιρεῖ, ἢ κάμνει ἀλλαγὴν γραμ-

μάτων. Ἡ πολιτεία ὅμως τῶν μελλόντων πραγμάτων εἶναι παρομοία μὲ τὰ χειρόγραφα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν καθαρῶς καὶ ἐσφραγίσθησαν διὰ τῆς βασιλικῆς σφραγίδος, εἰς τὰ ὁποῖα οὔτε νὰ προσθήσῃ τις δύναται οὔτε νὰ ἀφαιρέσῃ τι. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν εἴμεθα ἐπιδεκτικοὶ ἀλλοιώσεως, ἅς προσέχωμεν εἰς ἑαυτούς. Καὶ ἐν ὅσῳ ἐξουσιάζωμεν εἰς ἔτι τὸ χειρόγραφον τῆς ζωῆς μας, τὸ ὁποῖον ἐγράφη διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν χειρῶν, ἅς ἀγωνισθῶμεν νὰ κάμωμεν εἰς αὐτὸ προσθήκην καλῆς πολιτείας καὶ ἅς ἀπαλείψωμεν ἐξ αὐτοῦ τὰ ἐλαττώματα τῆς πρώτης ἡμῶν διαγωγῆς. (σελ. 145).

Τὰ αἰτήματα τῆς προσευχῆς μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τονίζει μὲ ἓνα παράδειγμα ὁ ἀδιαλείπτως προσευχόμενος Ἄγιος Ἰσαάκ:

Πρόσφερον εἰς τὸν Θεὸν τὰς αἰτήσεις σου, ὡς ἀρμόζει εἰς τὴν δόξαν Αὐτοῦ, ἵνα ἀξήθη παρ' Αὐτῷ ἡ ἀξία σου καὶ χαρῆ διὰ σέ. Διότι καθὼς ἐάν τις ἤθελε ζητήσῃ παρά τινος ἐπιγείου βασιλέως ὀλίγην κόπρον, ὅχι μόνον ὁ ἴδιος ἀτιμάζεται διὰ τὴν εὐτελεῖα αὐτοῦ αἰτησιν, ἀλλ' ἀτιμάζει καὶ τὸν βασιλέα, οὔτω καὶ ὅστις ζητεῖ γήινα πράγματα εἰς τὰς προσευχὰς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ. (σελ. 162).

Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μᾶς βοηθεῖ εἰς τὴν ζωὴν μας. Περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς μᾶς βεβαιώνει. Τὴν πίστιν μας εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θέλει νὰ ἐνισχύσῃ μὲ τὴν παραδειγματικὴν του διδασκαλίαν ὁ Ἀβδᾶς.

Ἡ θεία δύναμις ποτὲ δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπον ἀβοήθητον. Αὕτη διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, καθὼς διδάσκει τις μικρὸν παιδίον νὰ κολυμβᾷ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅταν ἀρχῆται νὰ θυθίζεται, ἀναβιδάζει αὐτὸ ἐπάνω, διότι πλῆει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διδάσκοντος αὐτό, καὶ ὅταν ἀρχίσῃ νὰ μικροψυχῇ, διὰ νὰ μὴ θυθισθῇ αὐτὸς ὅστις τὸ βαστάζει εἰς τὰς χεῖρας του, ἐνθαρρύνει αὐτὸ λέγων, μὴ φοβοῦ, ἐγὼ σὲ βαστάζω.

Ἡ καθὼς ἡ μήτηρ, θέλουσα νὰ διδάξῃ τὸ μικρὸν αὐτῆς παιδίον νὰ περιπατῇ, ἀπομακρύνεται ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα προσκαλεῖ αὐτό, καὶ ἐκεῖνο ἐρχόμενο πρὸς τὴν μητέρα, ἅμα ἀρχίσῃ νὰ τρέμῃ, καὶ διὰ τὴν ἀπαλότητα καὶ τὴν τρυφερότητα τῶν ποδῶν αὐτοῦ νὰ πίπτῃ, τρέχει καὶ ἡ μήτηρ καὶ λαμβάνει αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς. Οὔτω καὶ ἡ θεία χάρις διδάσκει καὶ βαστάζει τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μετὰ καθαρότητος καὶ ἀπλότητος καρδίας παρέδωσαν ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πλάστου αὐτῶν. (σελ. 176).

Σειρά δλόκληρη παραθέτει διὰ τὴν πολυφαγία:

Καθὼς τὸ νέφος σκεπάζει τὸ φῶς τῆς σελήνης, οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς κοιλίας διώκουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Καθὼς ἐξάπτεται ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς εἰς τὰ ξηρὰ ξύλα, οὕτω καὶ ὁ χορτασμὸς τῆς κοιλίας ἐξάπτει τὴν φλόγα τῆς πορνείας εἰς τὸ σῶμα. Καὶ καθὼς ἡ προσθήκη τῆς ὕλης αὐξάνει τὴν φλόγα τοῦ πυρός, οὕτω καὶ αἱ πολυποικιλιαὶ τροφαὶ αὐξάνουσι τὴν κίνησιν τοῦ σώματος. Εἰς φιλήδονον σῶμα ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ. (σελ. 196).

Μία ἐρμηνεῖα εἰς τὸ χωρίον τοῦ Κυρίου «ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσι», χρειάζεται κάποιον παράδειγμα. Αὐτὸ μᾶς τὸ παραθέτει ὁ σοφὸς διδάσκαλος Ἰσαάκ.

Δὲν ὠνόμασε πολλὰς μονὰς τὴν διαφορὰν τῶν τόπων, ἀλλὰ τὴν τάξιν τῶν χαρισμάτων. Καὶ ἐντροφεῖσιν οὕτω, καθὼς κατατρυφᾷ ἕκαστος τὸν αἰσθητὸν ἥλιον ἀναλόγως τῆς καθαρότητος τῆς ὀπτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ἀντιλήψεως. Καὶ καθὼς φέγγει εἰς λύχνος ἐντὸς μιᾶς οἰκίας, ἀλλ' ἡ λάμψις αὐτοῦ ὑπάρχει διάφορος εἰς ἕκαστον χωρὶς νὰ διαμοιράζεται τὸ φῶς εἰς πολλὰς λάμπεις. Οὕτω καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ὅλοι οἱ δίκαιοι κατοικοῦσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἀδιαιρέτως καὶ ἕκαστος φωτίζεται ἀπὸ ἕνα νοητὸν ἥλιον κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ καὶ ἀπολαμβάνει κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐφροσύνην, ὡς ἀπὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀέρα, καὶ τόπον, καὶ καθέδραν, καὶ θεωρίαν, καὶ σχῆμα, ἀλλὰ δὲν βλέπει τις τὰ μέτρα τοῦ ἄλλου, οὔτε τοῦ ἀνωτέρου οὔτε τοῦ κατωτέρου αὐτοῦ, ἵνα μὴ λυπηθῇ. (σελ. 198).

Παρομοιώσεις ἐπὶ διαφόρων θεμάτων.

“Ὅστις ὑπάρχει ἀσθενῆς κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ διορθώνει τοὺς ἄλλους, ὁμοιάζει πρὸς τυφλὸν ὁ ὁποῖος δεικνύει εἰς ἄλλους τὸν δρόμον.

Καθὼς ὀλίγον χῶμα δὲν φράττει μίαν πηγὴν, ἡ ὁποία διαρκῶς ἀναβλύζει, οὕτω καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ δὲν νικάται ὑπὸ τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων.

Καθὼς ὁ σπείρων εἰς θάλασσαν περιμένει νὰ θερίσῃ, οὕτω καὶ ὅστις μνησικακεῖ καὶ προσεύχεται.

Καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμποδίσῃ τις τὴν φλόγα νὰ μὴ ἀνέρχεται, οὕτω καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν ἐλεημόνων δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἀνέρχωνται εἰς τὸν οὐρανόν.

Καθὼς τὸ ὕδωρ τρέχει εἰς τὸν κατήφορον, οὕτω καὶ ὁ θυμὸς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένην διάνοιαν. (σελ. 209).

Καθώς δὲν δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν λεπτὸν ἀέρα ὃ ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐντὸς ὕδατος, οὕτω καὶ ὅστις βυθίζει τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ἐντὸς αὐτοῦ τὴν ἀναπνοὴν τῆς αἰσθήσεως ἐκείνου τοῦ καινοῦ κόσμου.

Καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρίσκηται εἰς τὸ σῶμα τὸ αὐτὸ ὑγεία καὶ ἀσθένεια, καὶ νὰ μὴ διαφθαρή τὸ ἐν ὑπὸ τοῦ ἄλλου, οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ εὔρεθῇ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον πλοῦτος τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀρετῆ τῆς ἀγάπης, καὶ νὰ μὴ διαφθαρή τὸ ἐν ὑπὸ τοῦ ἄλλου.

Καθὼς τὸ μικρὸν παιδίον τρομάζει ἀπὸ τὰ φοβερά φαινόμενα καὶ τρέχον κρατεῖ τὰ φορέματα τῶν γονέων του καὶ παρακαλεῖ αὐτούς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν στενοχωρῆται καὶ θλίβεται, τρέχει νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν Θεὸν παρακαλοῦσα αὐτὸν διὰ ἀκαταπαύστων δεήσεων. (σελ. 245).

Ἡ παρομοίωσις τῆς ζωῆς μὲ ταξίδι σὲ θάλασσα εἶναι συνηθισμένη καὶ γνωστὴ σὲ ὅλους. Ὑπάρχουν ἕμως καὶ ἄλλα στοιχεῖα σὲ μιὰ πλήρη εἰκόνα, ἕπως τὴν ζωγραφίζει ὁ Θεοφόρος Ἀββᾶς.

Καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ περάσῃ τις μεγάλην θάλασσαν ἄνευ πλοίου, οὕτω δὲν δύναται νὰ περάσῃ ἄνευ θείου φόβου τὴν ὄμοιαν θάλασσαν τῆς ἁμαρτίας. Ταύτην μόνον διὰ τοῦ πλοίου τῆς μετανοίας δυνάμεθα νὰ διαδῶμεν, ἢ δὲ μετάνοια ἔχει διὰ κωπηλάτας τὸν θεῖον φόβον. Ἐὰν οὗτοι οἱ κωπηλάται τοῦ φόβου δὲν κυβερνῶσι καλῶς τὸ πλοῖον τῆς μετανοίας, καταποντιζόμεθα εἰς τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν. Μόνον μὲ κωπηλάτην τὸν θεῖον φόβον φθάνομεν εἰς τὸν θεῖον λιμένα τῆς ἀγάπης. Ὅταν φθάσωμε δὲ τὴν ἀγάπην ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν. (σελ. 248).

Τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων δὲν ἀποτελεῖ ἀδυναμίαν τοῦ λόγου, οὔτε διάσπασιν τῆς ἐνότητος φέρει. Εἶναι ἀπόδειξις πολυπειρίας καὶ γνώσεων. Πρὸ παντὸς ἕμως εἶναι φροντίδα, ἢ διδασκαλία νὰ γίνεσσι ἀντιληπτὴ καὶ νὰ κατανοῆται ἀπὸ ὅλους. Οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου προσπαθοῦν νὰ εὑρουν καὶ νὰ ἐφαρμόσουσιν ἐπαγωγικὴν μέθοδον διδασκαλίας καὶ κηρύγματος. Ἄς μαθητεύσωμε εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τοὺς Οἰκουμενικοὺς διδασκάλους καὶ εἰς τοὺς Καθηγητὰς τῆς ἐρήμου. Καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον καὶ ἀπὸ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας των θὰ ὠφεληθοῦμε πολὺ. Τὰ ἔργα τους γίνονται ὑποδειγματικὴ διδασκαλία, διότι εἶναι ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ παραδειγματικὴ.

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ποιμαντικά θέματα

Η ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Τὸ θαυτότερον νόημα τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πνευματικὴ «οἰκοδομὴ» τοῦ συντριβέντος καὶ διαλυθέντος ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀναπτύσσει διάλογον μὲ τὸν οἰονδήποτε ποιμαννόμενον, ἀποβλέπει πάντοτε εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ὑπάρξεώς του εἰς «οἶκον Θεοῦ». Ὡς «σοφὸς ἀρχιτέκτων» (Α' Κορινθ. 3,10) ὁ ποιμὴν, θέτει θεμέλιον λίθον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἰκοδομεῖται εἰς τὸ ἐξῆς ὁ «ναὸς τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορινθ. 3,16).

Ὁ δημιουργικὸς ἢ συνθετικὸς καὶ ἐποικοδομητικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῶν ψυχολογικῶν μελετῶν, αἱ ὁποιαὶ ἐρευνοῦν τὴν φύσιν καὶ τὰς διαστάσεις τῶν ψυχικῶν συγκρούσεων καὶ ἐσωτερικῶν διασπάσεων τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ δυσαρμονίαι δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἀνθρώπινα μὲν προβλήματα ἄσχετα ὅμως πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν καὶ αἱ θέσεις τῶν ψυχολόγων ἐρευνητῶν εἶναι κατὰ περίπτωσιν διάφοροι, ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν ψυχολογικῶν γενικῶς προβλημάτων μὲ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν καὶ τὴν πνευματικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τούτοις δὲν εἶναι δύσκολον νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς, ὅτι πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ὑπογραμμίζουν ζωηρῶς τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, μεταξὺ τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ παράγοντος.

Κατὰ τὴν Karen Horney, «τὸ νὰ ζῆ κανεὶς μὲ ἀδιάλυτες συγκρούσεις, σημαίνει ὄχι μονάχα μιὰ σπατάλη ἐνεργείας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἓνα ρήγμα σὲ θέματα ἠθικῆς φύσεως — δηλ. σὲ ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ σ' ὅλα τὰ αἰσθήματα, στάσεις καὶ γενικὰ τὴ συμπεριφορὰ, ποὺ ἀφοροῦν τὶς σχέσεις τοῦ ἀτόμου μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἐπιδρῶν στὴν ἴδια του τὴν ἀνάπτυξιν. Καὶ ὅπως στὴν περίπτωσιν τῆς ἐνεργητικότητος ὁ διχασμὸς ὁδηγεῖ σὲ σπατάλη δυνάμεων, ἔτσι καὶ στὰ ἠθικὰ θέματα ὁδηγεῖ σὲ μιάν ἀπώλεια τῆς ἠθικῆς ἐνότητος, ἢ μὲ ἄλλα λόγια, σὲ μιὰ μείωσιν τῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος»¹.

1. Οἱ συγκρούσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Μιὰ ἐποικοδομητικὴ θεωρία γιὰ τὶς νευρώσεις. Μετφρ. Τ. Εὐδόκα—Δ. Χριστοφίδη. Ἀθήνα 1967, σελ. 212 ἐξ.

Ὁ ποιμαντικὸς διάλογος, συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς «ἐνότητος» καὶ «ἀκεραιότητος» τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἐπειδὴ δηλ. ἡ διάκρισις μεταξὺ ψυχολογικοῦ καὶ ἠθικοῦ παράγοντος δὲν εἶναι κατορθωτὴ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ διακρίνονται σαφῶς αἱ ἰδιαιτέρας περιοχαὶ καὶ καταστάσεις τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ποιμὴν ἀφείλει νὰ ἔχη ὡς βασικὸν στόχον τοῦ διαλόγου του μὲ τὸν ποιμαινόμενον τὴν θεραπείαν καὶ «οἰκοδομήν» τοῦ ὅλου ἀνθρώπου. Νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν διὰ τῶν ποιμαντικῶν του ἐνεργειῶν «ἄνδρα τέλειον», «δλόκληρον» καὶ «ἐν μηδενὶ λειπόμενον», ὄχι μόνον ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ἀλλὰ καὶ (ὡς εἶναι φυσικόν) ψυχολογικῶς.

Ἄλλὰ ὁ στόχος αὐτὸς τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ εὐκολώτερον, ὅταν ὁ ποιμὴν γνωρίζῃ ὅτι τὸ ἔργον τῆς «οἰκοδομῆς» ἐπιβάλλεται λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐσωτερικῆς διασπάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσμεν τὸν συνήθη σήμερον ψυχολογικὸν ὄρον, λόγῳ τῆς συγκρούσεως ἢ τῶν συγκρούσεων, τὰς ὁποίας βιώνει ὁ «πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν» (Ρωμ. 7,14) ἄνθρωπος.

Ὁ ὅρος «σύγκρουσις», δηλωτικὸς τῆς ἰσχυρᾶς δραστικότητος ἀντιρρόπων ψυχοδυναμικῶν στοιχείων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ὑποδηλώνει ἤδη διαγωγῆς τὴν ἀντίστοιχον δυναμικὴν οἰκοδομητικὴν καὶ «ἐνωτικὴν» δραστικότητα τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου. Ὁ διάλογος μὲ μίαν ἰσχυρὰν ἰδίως σύγκρουσιν δὲν εἶναι εἰς καμμίαν περίπτωσιν ἕνα εὐκόλον ἐγχείρημα. Ἡ παρέμβασις μεταξὺ «ἀντιμαχομένων» ψυχοδυναμικῶν στοιχείων προϋποθέτει δυναμικὴν προσπάθειαν, ἱκανὴν νὰ ἐπηρεάσῃ θετικῶς ἕνα τόσον βαθῶς ἐσωτερικὸν γεγονός, ὅπως εἶναι μία ψυχικὴ σύγκρουσις. Ἐπομένως ἡ ἀνάπτυξις θεραπευτικοῦ καὶ οἰκοδομητικοῦ διαλόγου μὲ τὸν ποιμαινόμενον δημιουργεῖ εἰς τὸν ποιμένα ἠῤῥημένας ἀνάγκας καταρτίσεως καὶ ἐμπειρίας εἰς θέματα ψυχικῶν συγκρούσεων. Ὅσον βαθύτερον κατανοεῖ ὁ ποιμὴν τὴν δραστικότητα τῶν ψυχικῶν συγκρούσεων, τὰς ὁποίας βιώνει τὸ ἄτομον, τόσον εὐκολώτερον εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ καταστήσῃ τὸν διάλογόν του συνθετικὴν δύναμιν, ἐνοῦσαν τὰ «δυσεστῶτα» εἰς τὸ βάθος τῆς υπάρξεως τοῦ συνμιλητοῦ.

Ἡ μελέτη ὅμως τῶν ψυχικῶν συγκρούσεων δὲν εἶναι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ποιμένου θέμα θεωρητικῆς μόνον καταρτίσεως. Εἶναι καὶ θέμα ὑπαρξιακόν. Δηλ. ἀτομικῆς ἐμπειρίας...

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ
ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ*

Ο ἱκοι κ γ' - κ δ'

(κ γ')

- 1 Ρητορεύει Παντολέων
«Θεοί, οἳ οὐκ ἐποίησαν
οὐρανόν τε καὶ τὴν γαῖαν,
αὐτοὶ ἀπολέσθησαν καὶ πάντες
5 οἱ τῇ πλάνῃ δουλεύοντες.
Γινώμεν οὖν ἀγρίως, εἰ δοκεῖ,
τίς ἐστὶν ὁ χορηγῶν πνοὴν
τοῖς ἀνθρώποις καὶ φαίτων τὸν ἥλιον,
τίς ὁ τανύσας τὸν πόλον,
10 ἐγείρων νεκρούς, φωτίζων τυφλοὺς,
πᾶσι πάντα χορηγῶν,
οὗ μαθόντες τὴν ἰσχὺν
τούτῳ μόνῳ κολληθῶμεν
ἐκβοῶντες· Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε.

(κ δ')

- 1 Γνωσίων σοι ἔστω, ὃ ἔφηρ'
παρειμένον ἄγαγε
καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ἅμα
τοὺς θεοὺς οὓς σέβασθε προσεύξασθε
5 καὶ ἐγὼ ὄνπερ σέβομαι.
Κλιθήρης ἤχθη παράλυτος,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 117 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

ὄν ἰδὼν ἔφη ὁ ὑψαννος·
«πρόσευξαι, Παντόλεον, εἰσόμεθα
τί ποιήσει ὁ Θεός σου».

10 Ἀντέφησεν αὐτῷ ὁ ἅγιος παῖς·
«εὔξασθε πρῶτον ὑμεῖς,
ἴσως γὰρ θεραπευθῆι·
εἰ δὲ μή, εὔξομαι τότε
καὶ βοήσω· Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Διὰ τῶν δύο τούτων οἰκῶν παρουσιάζεται σαφῶς ἡ ἀντίθεσις τοῦ Παντολέοντος πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν εἰδωλολατρῶν, πρὸς τοὺς ψευδοῦς αἰσθητοὺς καὶ πρὸς τὰς δεισιμαντικὰς προτάσεις τοῦ ἄνακτος. Μὲ θαυμαστὴν παρρησίαν καὶ εὐγλωττίαν ἀναφέρεται ὁ Παντολέων εἰς τοὺς ψευδοθεοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον δὲν ἐδημιούργησαν τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν μετὰ πάντων ἐκείνων, ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὴν θεότητά των· μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεῖ πάντας νὰ γνωρίσουν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δίδει ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φῶς εἰς τὸν ἥλιον, ἀνοίγει τοὺς οὐρανούς, ἐγείρει νεκρούς, φωτίζει τοὺς τυφλοὺς καὶ χορηγεῖ τὰ πάντα εἰς ὅλους καὶ εἰς ὅλα, ὡς παντοδύναμος καὶ Πανάγαθος καὶ πολυέλεος (οἶκος κγ'). Συνεχίζων δὲ τὴν θαρρετὴν ὁμιλίαν τοῦ ὁ Παντολέων, προκαλεῖ τὸν Μαξιμιανὸν νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνώσιν καὶ ἀπόδειξιν τῶν ὕψων ἀνωτέρω εἶπεν. Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως συνίσταται εἰς τὴν δυνατότητα τῆς θεραπείας ἐνδὸς παραλυτικοῦ. Καὶ ἡ πρόκλησις καὶ ἡ ἀπόδειξις πρέπει νὰ προυκάλεσαν τρόπον εἰς τοὺς ψευδοῦς αἰσθητοὺς: νὰ φέρουν ἐνώπιόν των ἕνα παραλυτικὸν καὶ νὰ προσευχηθοῦν διὰ νὰ τὸν θεραπεύσουν, οἱ μὲν προσευχόμενοι εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν σεβομένους θεοὺς, ὁ δὲ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Μόλις ἤλθεν ὁ παράλυτος, ὁ βασιλεὺς λέγει εἰς τὸν Παντολέοντα ν' ἀρχίσῃ πρῶτος, ἐκείνος ὁμοῦς ἀπαντᾷ: «προσευχθῆτε πρῶτοι σεῖς, διὰ νὰ τὸν θεραπεύσετε· ἐὰν δὲν δυναθῆτε, τότε θὰ προσευχηθῶ κι ἐγὼ διὰ νὰ τὸν σώσῃ καὶ θεραπεύσῃ ὁ Κύριος» (οἶκος κδ'). Εἰς τοὺς συναξαριστὰς δὲν παρουσιάζεται ἀντίδρασις ὡς πρὸς τὸ ποῖος θ' ἀρχίσῃ πρῶτος· τοῦτο εἶναι ἐπινόησις τοῦ ποιητοῦ διὰ νὰ φανῆ λαμπροτέρα ἡ νίκη τοῦ Παντολέοντος, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ψευδοῦς αἰσθητῶν.

Ο Ἰ κ ο ι κ ε' - κ ς'

(κε')

- 1 Ὑλακτιοῦντες ὥσπερ κύνες
τοῖς γλυπτοῖς ἐθνοσίαζον.
Οἱ μὲν οὖν Δία ἐκάλουν,
ἄλλοι δὲ τὴν Ἄρτεμιν καὶ ἕτεροι
- 5 Ἴπποκράτους ἐδέοντο
πάντων δὲ ματαία ἢ ἐλπίς.
Τοῦτο γοῦν γνοῦς ὁ βασιλεὺς βοᾷ·
«σιρόσσευξαι, Παντόλεον, εἰσόμειθα».
Καὶ ἐπέβλεψεν ὁ μάρτυς
- 10 πρὸς τὸν ἀσθενῆ καὶ δὴ πρὸς αὐτόν·
«ἐν ὀνόματι Χριστοῦ
ἐξανάστα ὑγιής».
Καὶ ἀνέστη ἐρρωμένος,
λιτανεύων «Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

(κς')

- 1 Ραυφωδίαις πολυπλόκοις
ἀντεδόλουν τῷ ἄνακι
οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης·
«οἱ θεοὶ τὴν ἴασιν εἰργάσαντο,
- 5 οὐχ ὁ πλάνος ὁ γόης».
Ἔφη δέ· «τὸν πλάνον φέρετε»
καὶ φησι τούτῳ· μὴ μώραινε
ὥσπερ Ἄνθιμος ὁ γέρον πρὸ ὀλίγου
καὶ οἱ ἄλλοι οἱ κτανθέντες».
- 10 Βοᾷ ὁ πιστός· «Ἐνεύρωσάς με·
εἰ γὰρ γέρον κατὰ σοῦ
ἀνεδείχθη νικητής,
αἱ μηχαναὶ σου ὀλοῦνται
ψάλλοντός μου· Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἠκούοντο αἱ θορυβώδεις προσευχαὶ καὶ θυσίαι τῶν εἰδωλολατρῶν εἰς τὰ γλυπτὰ των ἀγάλματα, τὰ ὅποια

ὁ ποιητὴς παρομοιάζει μὲ γαυγίσματα σκύλων. "Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν προσηύχοντο εἰς τὸν Δία, ἄλλοι εἰς τὴν Ἄρταμιν καὶ ἄλλοι ἐζήτουν τοῦ Ἱπποκράτους τὴν βοήθειαν. Πάντων, ὅμως, τούτων ἡ ἐλπίς ἀπέβαινε ματαία. "Ὅσον δὲ παρήρχετο ὁ χρόνος ἄκαρπος, ἡ ἀγωνία τοῦ βασιλέως ἐμεγάλωνε. Καλεῖ τότε τὸν Παντολέοντα νὰ προσευχηθῆ διὰ νὰ ἰδῆ τὸ ἀποτέλεσμα ὁ Βασιλεὺς. Τότε ὁ μάρτυς στρέφει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν νοῦν του εἰς τὸν Θεόν· καὶ λέγει εἰς τὸν ἀσθενῆ νὰ σηκωθῆ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ περιπατήσῃ, διότι εἶναι ὑγιῆς πλέον. Καὶ αὐτοσυγμεί, ὁ μέχρι πρότινος παράλυτος, ἡγέρθη, ὑγιέστατος, εὐχαριστῶν τὸν Κύριον διὰ τὴν θεραπείαν καὶ ἰκετεύων καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν σωτηρίαν του (οἶκος κς').

Ἡ διὰ τῆς ἰατρείας τοῦ παραλύτου ἀπόδειξις, ὅμως, ἀντὶ νὰ πείσῃ καὶ νὰ συνετίσῃ τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς ψευδοἰατροὺς, τοὺς ἐξηγγρίωσε· οἱ τελευταῖοι μάλιστα προσεπάθουν, διὰ πολυπλόκων συλλογισμῶν καὶ πονηρῶν ἐπιχειρημάτων, νὰ πείσουν τὸν πρῶτον ὅτι τὸν παράλυτον δὲν ἐθεράπευσεν ὁ «πλάνος καὶ γόγης» Παντολέων, ἀλλ' οἱ ἰδικοὶ των θεοί! Ὁ Βασιλεὺς διατάζει νὰ παρουσιασθῆ καὶ πάλιν ἔμπροσθέν του ὁ μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἐκ νέου προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν πίστιν τῶν εἰδωλολατρῶν· τοῦ ὑποδεικνύει ν' ἀφήσῃ τὰς μωρίας τοῦ Ἄνθιμου, ὅστις ἐφονεύθη πρὸ ὀλίγου¹, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, φονευθέντων πρότερον. Ταῦτα, ὅμως, ἔχουν τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα καὶ ἐνισχύουν ἔτι πλέον τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν τοῦ μάρτυρος, ὁ ὁποῖος πληροφορεῖ τὸν βασιλέα, ὅτι μὲ τοὺς λόγους του τὸν ἐνδυναμώνει περισσότερο. Πράγματι, ἂν ἐκεῖνος ὁ Ἄνθιμος, παρὰ τὰ γηρατεῖα του ἀνεδείχθη νικητὴς, τότε εἶναι πλέον ἢ βέβαιον ὅτι τὰ μηχανεύματα καὶ αἱ παγίδες τοῦ βασιλέως θὰ πέσουν ὡς ἀθύρματα ἔμπρὸς εἰς τὴν πίστιν τοῦ μάρτυρος, φάλλοντος καὶ ἐπικαλουμένου τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν (οἶκος κς').

(Συνεχίζεται)

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

1. Ἐκ τοῦ κειμένου τῶν συναξαρίων καὶ τοῦ Ρωμανοῦ Μελωδοῦ δὲν γίνεται σαφὲς ἂν ὁ Ἄνθιμος οὗτος εἶναι ὁ πρὸ ὀλίγου θεραπευθεὶς ὑπὸ τοῦ Παντολέοντος τυφλὸς ἢ ἄλλος τις Χριστιανὸς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν φονευθεὶς.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΚΑΠΟΙΑ ἈΛΛΑ ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ

«Ἔστι ἀργυρίω τόπος, ὅθεν γίνεται, τόπος δὲ χρυσίου, ὅθεν διηθεΐται» (Ἰώβ κη', 1).

Τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι, αὐτὰ τὰ κατ' ἐξοχὴν εὐγενικὰ μέταλλα, εἶναι ἀποκύημα διεργασιῶν στὸ ὑπέδαφος, ποῦ ὁ Κύριος τις ὄρισε. Δὲν βγαίνει παντοῦ ἀσῆμι καὶ χρυσάφι. Ἀπαιτοῦνται γεωλογικὲς καὶ χημικὲς προϋποθέσεις, ποῦ τὰ καρποφοροῦν. Ἡ πανσοφία τοῦ Θεοῦ μᾶς τὰ χαρίζει, γιὰ νὰ στολιζομε μ' αὐτὰ τὸ σῶμα μας καὶ τὸ περιβάλλον μας.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα, ἃς ἀναχθοῦμε σὲ κάποια ἄλλα κοιτάσματα, ποῦ περιέχουν διαφορετικῶς εἶδους ἀσῆμι καὶ χρυσάφι, ἅπειρα πολυτιμότερο τὸ καθένα ἀπ' ὅ,τι πιάνουν τὰ χέρια καὶ θαυμάζουν τὰ μάτια. Εἶναι τὰ κοιτάσματα τῆς Βίβλου, ὅπου μᾶς περιμένουν τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι τῆς σώζουσας ἀλήθειας.

«Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυριῶν σου», ἐξομολογεῖται χαρωπὰ ὁ Ψαλμωδός, «ἐτέρφθην ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ... Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου» ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με... Τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με... Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου» (Ψαλμ. ρη', 14, 40, 64, 72).

Ἐδῶ, βρίσκουμε ἓνα πλοῦτο ἀσύγκριτα ἀνώτερο. Καὶ ποῦ εἶναι ὄχι γιὰ λίγους, ἀλλὰ γιὰ ὅλους.

Μακάριοι ὅσοι ξέρουν τὸν «τόπον», ὅπου «γίνεται» τὸ «ἀργύριον» καὶ «διηθεΐται» τὸ «χρυσίον» τοῦ Θεοῦ. Ὅτι εἶναι ἡ Γραφή. Προστρέχουν ἐκεῖ καὶ ἐντρυφώντας στίς σελίδες τῆς ἀντιλοῦν τὴν αἰώνια ὁμορφιὰ καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινὰ ζᾶπλοιοι στὸν κόσμον.

Στὴ Γραφή, βρίσκουμε τὴ θεία ἀλήθεια, ποῦ εἶναι πρᾶγμα ἄλλο ἀπὸ ὅσες ἀλήθειες πιάνει γύρω μας ὁ νοῦς, μὲ τὴν παρατήρηση καὶ τὴν ἔρευνα τῆς ὁρατῆς δημιουργίας. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γνώση τῆς βρίσκονται πολὺ ψηλότερα ἀπὸ ὅ,τι ὀνομάζουμε ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἢ φιλοσοφικὲς ἔννοιες. Δὲν εἶναι ἀπαρτισμένη ἀπὸ λογικὰ σχήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παράδοξα, ὑπερφυσικά.

Καὶ δὲν ἔχει νὰ κάνη τόσο μὲ τὸ μυαλό, ὅσο μὲ τὴν καρδιά. Αὐτή, ἡ καρδιά, ἀναγεννημένη μέσα στὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι ἡ ἔδρα τῆς θείας ἀλήθειας. Ἐκεῖ ἀπευθύνεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Πρόκειται λοιπὸν γιὰ ἀλήθεια ποὺ εἶναι βίωμα, ζωή. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα φωτοβολεῖ στὸν κόσμο, πετυχαίνοντας καμμιὰ φορὰ ἀκόμῃ καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους ν' ἀνατρέπη, μὲ τὸ θαῦμα.

Μ' αὐτὸ τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι μέσα του, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἂν καὶ φτωχὸς ἀπὸ τὰ ἕλικὰ ἀντίστοιχά τους, σήκωσε στὰ πόδια τὸν χολὸ ζητιάνο («ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ... ἔγειραι καὶ περιπάτει. Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε· παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. Καὶ ἐξελόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, Πράξ. γ', 6-8).

Οἱ φιλοῦλες ψυχῆς ἔχουν μεγάλη ὑπόληψη στὴ δύναμη τοῦ χρήματος. Τὸ θαροῦν ἱκανὸ νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα. Ἄλλὰ ἡ δύναμη τοῦ πνευματικοῦ «ἀργυρίου» καὶ «χρυσίου» εἶναι ἄπειρα πιὸ μεγάλη, στὰ σωματικὰ καὶ στὰ πνευματικὰ πράγματα. Ἀνασταίνει καὶ νεκρούς. Μετακινεῖ ὄρη, τὰ ὄρη ποὺ σωρεῦει ἡ ἁμαρτία, καμωμένα ἀπὸ πανίσχυρες ἔξεις, πελώρια ἐμπόδια γιὰ τὴ λύτρωση. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ θαύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βρῖθουν ἡ Βίβλος καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναμορφώνει ὅλο τὸν κόσμο.

Σ' αὐτὸ τὸν λόγο ἄς δῆς τὸν ἴδιο τὸ Σωτήρα σου. «Τὸν εὐλατεύοντα πάσας τὰς ἀνομίας σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου· τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς· τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου» (Ψαλμ. ρβ', 3-4).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ,

ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

355. Πρὸ τῆς ἐνάτης ὠδῆς λέγεται συναπτὴ καὶ τὸ «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός... ἢ μόνον τὸ τελευταῖο;» (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Ρ. Ψ.).

Κατὰ τὴν τάξιν τοῦ μοναχικοῦ τυπικοῦ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου, πού ἰσχύει καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς μας ναοὺς, μικρὲς συναπτὲς λέγονται κατὰ τὴν ψαλμωδία τῶν κανόνων μόνον μετὰ τὴν γ', τὴν ε' καὶ τὴν θ' ὠδῆ, «ἀπὸ γ'», «ἀφ' ε'» ἢ «ἀπὸ θ' ὠδῆς», ὅπως γράφουν τὰ Τυπικά. Αὐτὸ γίνεται γιὰτί οἱ ἐννέα (ἢ οἱ ὀκτώ) ὠδὲς τοῦ ψαλτηρίου, στιχηρὰ τῶν ὁσίων εἶναι τὰ τροπάρια τῶν ὠδῶν τῶν κανόνων, χωρίζονται, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν καθισμάτων τοῦ Ψαλτηρίου, σὲ τρεῖς στάσεις ἀπὸ τρεῖς ὠδὲς ἢ καθε μίᾳ, ὅπως τίς βλέπομε νὰ εἶναι τυπωμένες στὸ τέλος τοῦ Ψαλτηρίου: α', (6), γ' - δ', ε', ε', - ζ', η', καὶ θ' ὠδῆ. Μόνον κατὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν ἀντιφώνων τοῦ ὄρθρου τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ, καθε ὠδῆς προτάσσεται συναπτὴ (ἢ μεγάλη γιὰ τὴν α' καὶ ἡ μικρὰ γιὰ τίς ὑπόλοιπες ὠδὲς) καὶ ἐκφώνησις. Ἡ ἴδια τάξις ἰσχύει κατ' ἐπέκτασιν καὶ κατὰ τὴν διακαινήσιμο ἑβδομάδα καί, φυσικά, κατὰ τὴν Τετάρτη πρὸ τῆς Ἀναλήψεως, τὴν ἡμέρα δηλαδὴ τῆς ἀποδόσεως τοῦ Πάσχα. Τότε, καίτοι δὲν προβλέπεται ρητῶς ἀπὸ τὸ Πεντηκοστάριο, μετὰ τὴν συναπτὴ καὶ τὴν ἐκφώνησιν πού προηγεῖται τῆς θ' ὠδῆς («Ὅτι ἠὺλόγηται...») λέγεται καὶ τὸ «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός...».

Σ' ἕλες τίς ἄλλες περιπτώσεις τῆς θ' ὠδῆς προτάσσεται μόνον ἡ διακονικὴ προτροπὴ «Τὴν Θεοτόκον...», πού εἶναι ἓνα παλαιὸ ἀσματικὸ ἐφύμνιο τῆς ὠδῆς αὐτῆς, πού προετάσσετο τῆς ψαλμωδίας τῆς, ὅπως τὸ «Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς» τῆς δοξολογίας καὶ

πού ἐφάλλετο μετά ἀπό κάθε στίχο της, ἀντί τοῦ μεταγενεστέρου εἰρμού «Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ...» πού φάλλεται σήμερα. Ἀρχικῶς, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, τὸ ἐφύμνιο αὐτὸ ἦταν πῶς σύντομο: «Τὴν Θεοτόκον ἐν ὕμνοις μεγαλύνομεν», καὶ εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ἐναρκτήριον λέξι τῆς ὠδῆς τῆς Θεοτόκου: «Μεγαλύνει (ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον...)». Τὸ «καὶ μητέρα τοῦ φωτός» εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη, πού ἀποσκοπεῖ προφανῶς στὸ νὰ ἐνταχθῆ ἡ ψαλμωδία τῆς ὠδῆς τῆς Θεοτόκου στὸ θέμα τοῦ τελευταίου μέρους τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου, τὴν ἔλευσι δηλαδὴ τοῦ φωτός. Τὸ «τιμώντες» εἶναι μᾶλλον ἐπεξηγηματικὴ ἐπαύξηση.

Τὴν παρεμβολὴ τοῦ «Τὴν Θεοτόκον...», πρὸ τῆς θ' ὠδῆς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης: «Μετά δὲ τὴν ὀγδόην (ὠδὴν) ἐν τῇ τῆς ἐνάτης ἀρχῇ μεγαλύνει (ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς) τὴν ὑπὲρ τοὺς ἁγίους ἅπαντας Θεοτόκον, ἢ μεγαλεῖα καὶ θαυμαστά ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἀληθῶς, ὡς ἐξ αὐτῆς σαρκωθεῖς...» (Διάλογος, κεφ. 312).

Ἡ ἐντύπωσις ὅτι πρὸ τῆς θ' ὠδῆς προηγεῖται συναπτὴ προηλθε ἢ ἀπὸ τὴν τάξι τοῦ ὄρθρου τοῦ Πάσχα, στὴν ὁποία ἀναφερθήκαμε ἀνωτέρω ἢ ἀπὸ τὴν μεταγενεστέρα διευθέτησι πού ἔγινε στὶς ἐνορίες μετά τὴν μετάθεσι τοῦ ἐσθινοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ὄρθρου τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν στοιχείων πού τὸ ἀκολουθοῦν, τοῦ 50οῦ δηλαδὴ ψαλμοῦ καὶ τῆς εἰδικῆς διακονικῆς «εὐχῆς» ἢ συναπτῆς «Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...» μετά τις καταδασίεις, ἀκριβεστέρα μετά τὴν η' ὠδὴ τῶν καταδασιῶν, καὶ πρὸ τῆς θ' ὠδῆς. Ἔτσι τὸ «Τὴν Θεοτόκον...» ἔρχεται ἀμέσως μετά τὴν ἐκφώνησι. «Ἐλέει καὶ οἰκτιροῖς...», χωρὶς νὰ ὑπάρχη βέβαια κανεὶς ὀργανικὸς σύνδεσμος οὔτε μὲ τὴν συναπτὴ οὔτε μὲ τὴν ἐκφώνησί της. Σ' ὅλες τίς ἄλλες περιπτώσεις — ἐκτὸς τοῦ Πάσχα — ἰσχύει ἡ κανονικὴ τάξις, στὴν ὁποία ἀναφερθήκαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἀπαντήσεως.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Α ἰ δ ε σ. Κ. Μ ἦ τ σ ι ο γ.

Ἡ εὐχή «εἰς γυναῖκα ἔταν ἀποβάλληται» θρίσκειται στὰ Εὐ-
χολογία μας μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ σαραντισμοῦ καὶ γι' αὐτὸ
δίδεται ἡ ἐντύπωση ὅτι τότε πρέπει νὰ διαβάξεται. Τοῦτο ὅμως
ἀποκλείει καὶ ὁ τίτλος τῆς («ἔ τ α ν ἀποβάλληται» τοῦ ἐντύπου ἢ
«ἔ τ α ν ἀποβλήθη» ἢ «εἰς τὰς λ ε χ ο ὄ σ α ς, εἰς τὰς ἀποβα-
λοῦσας τὸ θρέφος καὶ ὁ π ὅ τ α ν γεννηθῆ τὸ παιδίον παρακαι-
ρόν...» τῶν χειρογράφων) καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενό τῆς
(«τὴν παροῦσαν δούλην σου τὴν σ ἡ μ ε ρ ο ν... ἀποβαλομένην»).
Γενικὰ δὲ ἡ εὐχή αὐτὴ εἶναι μιὰ ἐπεξεργασία ἢ μᾶλλον σχετικὰ
ἄτεχνη ἀνθολογία ἀπὸ τῆς εὐχῆς τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεν-
νήσεως, ἀπὸ τῆς ὅποιες ἀφαιροῦνται ὅσα ἀφοροῦν στὸ θρέφος καὶ
προστίθενται τὰ περὶ ἀποβολῆς τοῦ συλληφθέντος παιδιοῦ. Ἀκόμη
οἱ αἰτήσεις τῆς εὐχῆς γιὰ τὴν ἴασι τῶν πόνων τοῦ σώματος καὶ τὸν
καθαρισμὸ τοῦ «σωματικοῦ ρύπου» προϋποθέτουν πρόσφατο τὸ γε-
γονὸς τῆς ἀποβολῆς. Ἡ γυναῖκα ἐξ ἄλλου θρίσκειται στὸ σπῆτι,
καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν αἴτησι συγχωρήσεως «πάντων τῶν εὐρι-
σκομένων καὶ ἀφαιμένων αὐτῆς» καὶ μάλιστα κλινῆρης, καθὼς
πάλι φαίνεται ἀπὸ τὴν φράσι «ἀνάστησον αὐτὴν ἀπὸ τῆς κλίνης,
ἣς περικείται».

Περὶ τὸ νὰ γράψω ὅτι ἡ εὐχή αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τῆς νεώτερες
καὶ λιγώτερο μαρτυρημένες ἀπὸ τὴν χειρόγραφο παράδοσι εὐχῆς
τοῦ Εὐχολογίου μας καὶ ἀπὸ τῆς περισσότερο ἐπηρεασμένες ἀπὸ
τῆς περὶ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διατάξεις τοῦ Λευϊτικοῦ.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλέπε ἀναλυτικώτερα τὴν ἀπάντησι στὴν
ὕπ' ἀριθμ. 38 ἐρώτησι.

Α ἰ δ ε σ. Λ. Σ.

Τὸ θέμα τῆς κοινωνίας ἐκ τοῦ τιμίου αἵματος τρεῖς φορές ἀπὸ
τοὺς λειτουργούς, ἐνῶ κάθε φορά γίνεται ἐπίκλησις τοῦ ἐνὸς ἀπὸ

τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας τριάδος, ἔχει τύχει ἀναλυτικῆς ἐξετάσεως στὴν ἀπάντησι σὺς ὑπ' ἀριθμ. 106 καὶ 107 ἐρωτήσεις. Τὰ ἐπιχειρήματά σας εἶναι ὀρθά. Ἡ τριπλὴ κοινωνία δὲν εἶναι δυνατὸν θεολογικὰ νὰ δικαιολογηθῇ. Εἶναι ὅμως πράξις ἀρκετὰ παλαιὰ (μαρτυρεῖται ἤδη σὲ χειρόγραφα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἀπὸ τὴν Διάταξι τῆς θείας λειτουργίας τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου) καὶ ἔχει γενικῶς ἐπικρατήσει. Ὑπῆρξαν βέβαια καὶ ὑπάρχουν ἀντιδράσεις καὶ ἔγιναν προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὴν ἀρχαιότερα καὶ ὀρθότερα τάξι, τὴν κοινωνία δηλαδὴ μία μόνο φορὰ ἀπὸ τὸ ποτήριον. Ἡ συνθήκη ὅμως εἶναι τόσο ἰσχυρὴ καὶ μακροχρόνια, ὥστε νομίζω πὼς εἶναι δύσκολο ἂν μὴ ἀδύνατο νὰ ἐπιστρέψωμε στὸ ὀρθό.

Φ.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους, (Σχόλια). — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Μᾶς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός; — **Μητροπ. Καρυστίας Σεραφεῖμ**, Ἡ παραδειγματικὴ διδασκαλία Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου — **Ι. Κ.**, Ἡ ἐποικοδομητικὴ λειτουργία τοῦ Ποιμαντικοῦ Διαλόγου. — **Π. Β. Πάσχου**, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἁγιος Παντελεήμων. — **Βασ. Μουστάκη**, Κάποια ἄλλα κοιτάσματα. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.